

20 mars 2008

Wallenbergs sorti

■ Kolumn

Lars Jonung

FÖRSÄLJNINGEN AV SCANIA till tyska Volkswagen bör vara en larmsignal för svenska politiker. När inte ens Wallenbergsfären, med dess maktbolag Investor och dess familjestiftelser, kan behålla en av "kronjuvelerna" i sitt företagsimperium, då är det hög tid att diskutera hur en ny svensk ägarpolitik bör utformas.

Den gamla politiken är nämligen otillräcklig i den nya globaliserade värld med öppna gränser för kapital och ägande som föddes när de finansiella murarna mellan Sverige och utlandet revs kring 1990. Först avskaffades valutaregleringen. Sedan ändrades förvärvslagstiftningen så att utlandet utan begränsning tilläts köpa aktier på den svenska börsen.

Med dessa steg blev kontrollen och ägandet av företag i Sverige utsatt för internationell konkurrens. Inom kort visade det sig att den gamla "blågula" ägarmodellen från efterkrigstiden var dåligt anpassad till den finansiella globaliseringen. Svenska ägare av företag, det vill säga svenska kapitalister, var inte tillräckligt rika för att kunna behålla sina företag. De saknade den finansiella styrkan, kapitalbasen, för att hålla kvar sitt ägande.

I SNABB TAKT KÖPTES därför svenska företag som Aga, ASG, Bofors, ESAB, Esselte, Forsheda, Linjebuss, Kockums, Pharmacia, PLM, Skandia, Svedala, Sydkraft och Volvo PV upp av utlandet. Och försäljningen rullar på.

Processen är till viss del en rimlig anpassning till den finansiella globaliseringen. Den balanseras av att svenska företag sedan länge köpt upp utländska företag och integrerat dem i sin verksamhet. Men det fanns en förhoppning att kärnan i det svenska privata ägandet, nämligen den maktsfär som byggts upp av familjen Wallenberg under flera generationer, var robust nog för att behålla kontrollen över "sina" företag.

Försäljningen av Scania till Volkswagen demonstrerar att så inte är fallet. Den är fortsättningen på en trend. Familjen har tidigare tappat inflytande över bland annat Asea, nu med huvudkontor i Schweiz, Astra, med huvudkontor i London, Stora Kopparberg, med huvudkontor i Helsingfors, och Saabs bilsektion, ett dotterbolag till General Motors.

Den dynasti som en gång var sinnebilden för det långsiktiga privata ägandet av svensk industri är nu ledande i dess försäljning till utlandet. Wallenbergarna är på väg att överge sin traditionella roll som stabila industriella ägare för att bli portföljförvaltare.

Hur bör detta rollbyte förklaras? Det är frestande att peka på den gamla devisen: förvärva, ärva, fördärva. Men förvandlingen är inte ett tecken på inkompetens eller oduglighet från dynastins sida. Den är i stället följderna av de nya förutsättningar för svenskt ägande som den finansiella globaliseringen för med sig.

FÖR ATT FÖRSTÅ varför dynastin Wallenberg en gång blev så mäktig och varför den nu tappar sin makt och sitt ägande måste vi gå tillbaka till den ekonomiska politiken under efterkrigstiden, närmare bestämt under åren 1945-85. Den vilade på en socialdemokratisk ideologi riktad mot privat förmögenhetsbildning och privat ägande. Tanken var att ägandet av företag på sikt skulle överföras till staten, Kooperationen eller LO.

Beskattningen av arv, gåvor, förmögenheter, kapitalinkomster och reavinst konstruerades så att uppkomsten av en brett och växande privat ägande försvårades. Politiken gynnade relativt sett de existerande ägarfamiljerna, främst Wallenbergarna. De kunde skickligt bygga upp sin kontrollmakt över industriföretag genom en kombination av röststarka A-aktier, ask-i-ask ägande via sina investmentbolag och genom familjestiftelserna.

Med en smal kapitalbas som motsvarade kring en procent av marknadsvärdet på börsen kunde Wallenbergarna kontrollera mer än 40 procent av börsens marknadsvärde i slutet av 1990-talet. Detta gav familjen en unik styrkeposition.

MEN DAGENS FINANSIELLA globalisering har undergrävt den gamla maktställningen. Det är historiens ironi att de finansiella konstruktioner som gav Wallenbergarna makt under den socialdemokratiska regleringstiden nu fungerar som ett sänke för dynastin.

Dynastins egen kapitalbas är för liten för att den ska kunna behålla sin ursprungliga maktsfär. Och det är svårt att snabbt bygga upp kapital för att möta konkurrensen från utlandet - i Scaniafallet från en tysk ägarfamilj med långt större kapitalresurser än familjen Wallenberg. Brutalt och förenklat uttryckt: Scaniaförsäljningen illustrerar hur dynastin Wallenberg blivit ett offer för den finansiella globaliseringen.

Historien säger också hur dagens ägarpolitik bör utformas. I korthet bör den vila på en genomtänkt förmögenhetspolitik som gör det möjligt för fler svenskar att bygga upp en egen förmögenhet samt behålla den över generationsgränserna.

Under senare tid har viktiga steg tagits i rätt riktning: beskattningen på arv, gåva och förmögenhet har tagits bort. Mycket återstår att göras, inte minst inom beskattningen av kapitalinkomst och av stiftelser. Och, som Scaniaaffären visar, det brådskar med anpassningen av Sverige till den finansiella globaliseringen.